

Handlingsplan for et trygt og godt barnehagemiljø i Rendalen barnehage

Innledning

For å utvikle positive vennerelasjoner og forebygge mobbeatferd trenger barn å lære en rekke sosiale ferdigheter. Barnehagen skal være en trygg læringsarena hvor barna kan øve på dette.

Denne planen er et verktøy for Rendalen barnehage i arbeidet med å forebygge og forhindre krenkende ord og handlinger mot barnehagebarn. Planen skal bidra til at mobbing avdekkes og sikre at barnehagen har rutiner for håndtering av mobbing. Nasjonal og internasjonal forskning bekrefter at det foregår mobbing i barnehagen (Helgeland & Lund 2016, Perren 2000). Mobbing i barnehagen handler i hovedsak om ekskludering fra lek og fravær av venner, stygt snakk og ubehaglige/ negative handlinger fra andre barn.

Rammeplan for barnehagen sier blant annet dette om livsmestring og helse; «Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette» (Kunnskapsdepartementet 2017 s. 11).

Første januar 2021 trådte det i kraft et nytt kapittel i barnehageloven, kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø. Kapittelet består av § 41, § 42 og § 43.

§ 41 Nulltoleranse og forebyggende arbeid.

Loven skal sikre at alle har det trygt og godt i barnehagen. Barnehagen skal ikke godta krenkelser som utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, har en plikt til å gripe inn dersom noen utsettes for slike krenkelser. Barnehagen skal også arbeide forebyggende for å fremme helse, trivsel, lek og læring hos barna.

§ 42 Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikten).

Alle som arbeider i barnehagen skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det, og melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Barnehagen har en plikt til å undersøke saken og sette inn egnede tiltak både når barnehagen mistenker at et barn ikke har det bra, og når barn og foreldre gir tilbakemelding på at barnehagemiljøet ikke oppleves trygt og godt, herav aktivitetsplikten.

§ 43 Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer som igjen melder fra til barnehageeieren. Dersom mistanken om krenkelser gjelder styreren, skal det meldes direkte til barnehageeier. Undersøkelser og tiltak skal iverksettes straks.

Hvordan forstår vi begrepet mobbing i barnehagen?

Begrepet mobbing defineres på ulike måter. Vi har valgt å forholde oss til følgende definisjon;

«Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/ eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet» (Lund 2015)

Med krenkelser forstår vi utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Krenkelser kan omfatte direkte handlinger og verbale uttrykk rettet mot barn, men også mer indirekte handlinger som utestenging, isolering og baksnakking.

Med denne forståelsen av mobbing legges det stor vekt på barnets opplevelse av å være en del av fellesskapet, barnet blir tatt på alvor. Det er barnets egen opplevelse som er i sentrum, ikke hva andre definerer som en negativ hendelse. Kjerneelementene i Barnekonvensjonens artikkel 12 handler nettopp om barns rett til å bli hørt og tatt på alvor og er et utgangspunkt for denne definisjonen.

Barn som mobber eller blir mobbet, må alltid forstås i lys av deres utvikling og i sammenheng med relasjonene og konteksten/ miljøet de er en del av og befinner seg i. Små barn er i en tidlig fase når det gjelder kognitiv, sosial og emosjonell utvikling, de har ustabile ferdigheter. Dette gjør at de ikke nødvendigvis ser rekkevidden av sine negative handlinger og skadevirkningene som vi gjennom forskning vet kan utvikle seg over tid.

Barnehagens kultur, struktur, relasjoner, holdninger og forventninger til barn fra foreldre og ansatte er sentrale og avgjørende faktorer der mobbing oppstår. (Lund og Helgeland 2020)

Mobbing i barnehagen

Mobbing i barnehagen er forskjellig fra skole, og i barnehagen ser vi først og fremst at mobbeatferd er i oppstarten og kan stabiliseres til å bli mobbing dersom ingen i personalet er oppmerksomme og griper inn (Marianne Torve Martinsen). Små barn med begynnende mobbeatferd har økt risiko for å fortsette med dette videre i livet. Voksne har ansvar for å lede barn inn på gode spor og de voksnes holdning til mobbing har svært stor betydning.

I barnehagen viser mobbing seg ofte annerledes enn hos eldre barn, og kan blant annet komme til uttrykk gjennom systematisk utestenging fra lek, gjentatte avvisninger, negative blikk, kroppsspråk eller ord.

Lek og vennsksapsrelasjoner er viktig for barns trivsel og forebygger mobbing i barnehager. Lek og vennskap er sentrale faktorer for barns kognitive, sosiale og emosjonelle utvikling. Det viktigste arbeidet mot mobbing i barnehagen blir da nettopp arbeidet med å styrke lek og vennskap. Aktiviteter og samspill som stimulerer til et utviklende læringsmiljø vil virke forebyggende.

Noen barn trenger mer støtte og veiledning for å komme inn i leken enn andre barn og kan derfor oppleve utenforskap. Språkvansker, funksjonsnedsettelse og atferdsutfordringer kan være noen av årsakene til dette. Barn mister en stor del av meningen i hverdagen når de ikke får delta i lek og ikke

får mulighet til å skaffe seg venner. De mister den utviklingsfremmende muligheten lek og vennskap gir ved å ikke bli inkludert og få bidra i fellesskapet. Barna blir påført negative relasjonserfaringer som på ulike måter kan komme til uttrykk i barnets atferd (Lund og Helgeland 2020).

Hvorfor oppstår det mobbing?

Mobbing forekommer fordi det fungerer. Den/ de som mobber oppnår status, tilhørighet og/ eller makt. Mobbing kan også oppstå som et resultat av frykt, den som mobber er selv redd for å bli utestengt, miste status eller miste venner. Denne frykten gjør at barn deltar på ting de ellers ikke ville ha deltatt på. Frykten for å bli ekskludert, sosial ekskluderingsangst, fører til at man må finne noen andre som kan ekskluderes for å skape en "vi- følelse" med større sosial trygghet og samhold (Søndergaard og Hansen 2018).

Stigmatisering av den som mobber kan hindre at mobbesaker løses, da det kan føre til at man ser på mobberen som "ond" istedenfor å forstå de underliggende årsakene, som for eksempel personlige problemer, usikkerhet eller et ønske om å hevde seg.

Bruk av begrepene mobber og mobbeoffer kan føre til mer mobbing ved at det påvirker måten barna møtes på. Vi skal derfor være veldig forsiktige med å stemple barn.

Ved å fokusere for mye på et individuelt ansvar hos mobberen, overses ofte det komplekse sosiale miljøet som kan legge til rette for mobbing. Det er derfor viktig å unngå enkle, stigmatiserende forklaringer og heller jobbe for en mer nyansert forståelse av mobbing for å kunne forebygge og håndtere det effektivt. Det er viktig å ta seg god nok tid til å undersøke situasjonen før tiltak settes inn da feil tiltak kan forsterke eller låse situasjonen.

Ettersom mobbing i seg selv er et relasjonsfenomen bør forebyggende aktiviteter og tiltak være relasjonelle.

Fokus på miljøet: Man bør se på det sosiale miljøet som en viktig faktor i mobbing og jobbe for å skape et miljø der mobbing blir vanskeligere og der de som mobber også kan få hjelp til å finne en annen måte å uttrykke seg på.

Ansvar for handling: Selv om man ikke må stigmatisere personen, er det viktig å holde fast ved at mobbing er uakseptabelt og at det er nødvendig å sette grenser for å hindre mobbing og sikre et trygt miljø for alle.

Små barn som har en begynnende mobbeatferd har økt risiko for å fortsette med dette videre i livet, og de som blir utsatt for mobbing i tidlig alder kan få en sårbarhet som forfølger dem gjennom livet. Depresjon, ulike typer angst, selvbildeproblematikk og skolevansker kan oppstå som en følge av mobbing. Det ser også ut til at de som utøver mobbing, og eventuelle medløpere, kan ha en risiko for negativ utvikling. Denne kunnskapen viser hvor viktig det er å starte med tidlig forebygging og gripe inn så tidlig som mulig. Det arbeidet må starte i barnehagen (Idsøe og Roland 2025).

Voksne kan også mobbe eller opptre krenkende

Voksnes holdninger, kunnskaper og ferdigheter til å møte å forstå barn har stor betydning. Voksne kan bidra til å mobbe barn gjennom væremåte, ord og handlinger. Kunnskap og bevissthet rundt egen væremåte og rollefunksjon er derfor viktig. Barn kan oppleve forskjellsbehandling i måten den voksne møter dem på, snakker med dem og inkluderer dem i aktiviteter.

Barn skjønner raskt når noen foretrekkes framfor andre. Bruk av ord, kallenavn, eller å kalle barn dumme ting er eksempler på mobbing. Bruk av ironi eller latterliggjøring skader barns selvbylde og kan gjøre barnehagedagen utrygg og utrivelig for den enkelte. Det kan også være svært ødeleggende for miljøet i sin helhet.

«Barn ser, hører og legger merke til mer enn voksne av og til regner med. Personalet må derfor være spesielt bevisst på hva de sier, og hvordan de snakker med hverandre og sammen når barn er i nærheten. Gode rollemodeller snakker ikke nedsettende om andre, verken barn, foreldre eller kollegaer. De praktiserer empatisk væremåte» (Utdanningsdirektoratet 2012)

Dersom en som arbeider i barnehage, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren. Det gjelder ingen nedre terskel for plikten til å melde fra.

Det er de voksne som har ansvaret

«Arbeid mot mobbing handler først og fremst om den tydelige voksne med et varmt hjerte og et klart hode», sier Ingrid Lund (2014). De voksne har et ufravikelige ansvar i barnehage og skole. De må ha evnen til å forstå barn, veilede dem, kunne tolke deres emosjonsuttrykk og lese deres atferd.

Det er alltid de voksne som har ansvar for relasjonene i barnehagen. De er ansvarlige for at alle barn opplever at de er viktige, at de blir sett og hørt og får være med i lek. De voksne har et stort ansvar i barnehagens forebyggende arbeid mot mobbing. Det viktigste for å forebygge og oppdage mobbing er å ha medarbeidere som våger å se mobbingen som foregår.

De voksne har ansvar for å lede barn inn på gode spor, og de voksnes holdning til mobbing har svært stor betydning. De voksne skal støtte og styrke barna som blir utsatt for mobbing, men de skal også ivareta barna som mobber og utfører negative handlinger. Disse barna skal også inkluderes og hjelpes inn i fellesskapet, få venner, være en venn, leke og delta i aktiviteter på lik linje med andre barn. Det er de voksne som har ansvar for at mobbingen ikke fører til utestenging og stigmatisering av barn som har utført de negative handlingene. Vi må forstå at mobbing er et sett med handlingsmønstre, ikke bare en person. For å forebygge vanskelige problemer på sikt må man lære barna som mobber alternative positive strategier og løsninger.

I boken Mobbeatferd i barnehagen presenterer Idsøe og Roland (2025) en rekke forskningsbaserte tiltak for å forebygge mobbing i barnehagen.

Personalet i barnehagen skal gå gjennom sjekklistene «De voksnes forhold til barna i barnehagen» og «Miljøet i barnehagen» én gang hvert halvår. Dersom det avdekkes avvik, skal avdelingene utarbeide tiltaksplaner.

Aktivitetsplikten §42

Formålet med aktivitetsplikten er å bidra til at alle barnehagebarn opplever at barnehagen er et sted der det er trygt og godt å være, og et miljø der de opplever tilhørighet, mestring og trivsel.

Aktivitetsplikten i barnehagen er delt inn i fire delplikter; plikt til å følge med, plikt til å melde fra, plikt til å undersøke og plikt til å sette inn tiltak.

Plikt til å følge med: De ansattes kompetente blikk er avgjørende. Personalet kan følge med og fange opp gjennom observasjoner, både deltakende og ikke- deltakende. Barnesamtaler er også et verktøy barnehagen kan benytte for å avdekke barns trivsel og trygghet. I barnehagen blir det særlig avgjørende å avdekke om alle barn har noen å leke med.

Plikt til å melde fra: Styrer skal alltid varsles der det er mistanke om mobbing, krenkelser eller ved kjennskap til at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styrer er ansvarlig for at barnehagen håndterer og følger opp slike meldinger på en forsvarlig måte.

Plikt til å undersøke: Gjennom undersøkelser kan barnehagen avdekke om enkeltbarn eller flere barn i en barnegruppe ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Barnehagen har en undersøkelsesplikt hvis barnet selv eller foreldrene sier ifra om at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Formålet med å undersøke er å klargjøre det man har sett, hørt eller fått mistanke om. Det er viktig at saken belyses fra flere sider.

Plikt til å sette inn tiltak: Barnehagen har en plikt til å sette inn tiltak som sikrer at alle barn kan ha et trygt og godt barnehagemiljø. Dersom undersøkelser viser at et barn eller en barnegruppe ikke har det trygt og godt plikter barnehagen å sette inn kunnskapsbaserte tiltak for å stoppe utestengelse/ krenkelse m.m. i barnehagen. Det samme gjelder hvis foreldrene opplever et utrygt miljø. Det må settes inn egnede tiltak for å stoppe krenkelsene og sikre at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene bør være på både system- og individnivå og bør inneholde en beskrivelse av hvordan man skal evaluere. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn når barnehagen skal ta beslutninger som berører barn.

Barnehageansatte har også en plikt til å gripe når barn ikke har det trygt og godt. Plikten til å gripe inn er overordnet i barnehagens praksis og står derfor ikke nevnt under aktivitetsplikten.

Forebygging av mobbing/krenkende atferd i barnehagen

Forskning viser at barn som blir utestengt fra lek ofte mangler lekekompetanse og språk- og kommunikasjonsferdigheter. Gode relasjoner til andre og en opplevelse av å mestre hverdagen motiverer oss. Et barn som opplever mestring og det å høre til vil ikke ha behov for å oppføre seg på negative måter. Lek, språk og relasjoner er dermed noe av det viktigste vi kan arbeide med i barnehagen for å forebygge mobbing. Rammeplanen sier blant annet dette om vennskap; «Gjennom å støtte barns initiativ til samspill med andre barn skal barnehagen legge til rette for utvikling av vennskap og deltagelse. Målet må være at alle barn i barnehagealder skal oppleve å få en venn, være en venn og holde på et vennskap».

Like viktig som å støtte og styrke barna som blir utsatt for mobbing/krenkende atferd skal vi også ivareta de barna som mobber/krenker og utfører negative handlinger. Disse barna har også behov for å inkluderes og hjelpes inn i fellesskapet, få venner, være en venn, leke og delta aktivt på lik linje med andre barn.

Foreldresamarbeid

Barnehagen skal gi barn under opplæringspliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. (Barnehageloven § 1, Formål)

Dersom barnehagen får mistanke om at det forekommer utestenging og mobbing i barnehagen skal foreldre involveres. Det er også viktig at foreldre melder til barnehagen dersom de opplever utestengelse og mobbing av barn. Barnehagen og barnets hjem har et felles ansvar for å forebygge mobbing. Dette samarbeidet er avhengig av gjensidig anerkjennelse uavhengig av hvordan den andre parten forstår opplevelsen. Se tiltaksplan.

Vedlegg:

Vedlegg 1: Aktivitetsplan ved mistanke om utrygt barnehagemiljø

Vedlegg 2: Mal – Tiltaksplan ved mobbing/krenkende atferd utført mot barn/av barn

Vedlegg 3: Mal – Referat fra møte ved bekymring for barnets barnehagemiljø

Vedlegg 4: Aktivitetsplan ved mobbing/krenkende atferd utført av ansatt/styrer

Vedlegg 5: Mal – Tiltaksplan ved mobbing/krenkende atferd utført av ansatt/styrer

Vedlegg 6: Kartlegging av de voksnes samspill/samhandling med barna i barnehagen

Vedlegg 7: Kartlegging av barnehagemiljøet

Litteratur

Helgeland, A og Lund, I (2020) Mobbing i barnehage og skole- Nye perspektiver

Idsøe, E C og Roland, P (2025) Mobbeatferd i barnehagen

Jebsen, JK (2020) Barnehageloven og forskrifter Med forarbeider og tolkninger

Kunnskapsdepartementet (2017) Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Lund, I m/fl. (2015) Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen

Lund, I (2014) «De er jo bare barn» Om barnehage og mobbing

Stette, Ø (2020) Ny mobbelov for barnehager- Psykososialt barnehagemiljø

Utdanningsdirektoratet

Vedlegg 1:

AKTIVITETSPLAN VED MISTANKE OM UTRYGT BARNEHAGEMILJØ

- i hht. barnehageloven § 42:

TILTAK	ANSVAR	GJENNOMFØRING signatur og dato
Den som har observert eller observerer krenkende atferd informerer styrer straks. Tas opp på nærmeste avdelingsmøte med konkrete beskrivelser av den voksnes tolking av situasjonen. Bli enige om videre tiltak.	Den som observerer. Alle.	
Samtale med de involverte barna ev. alle dersom det synes hensiktsmessig. Barna kommer med forslag til tiltak. Sammenfatt barnas forslag med tiltakene personalet har kommet fram til.	Den/ de ansatte som står barnet/ barna nærmest.	
Utarbeide en tiltaksplan • Hvilke problemer skal tiltakene løse • Hvilke tiltak barnehagen har planlagt • Når tiltakene skal gjennomføres • Hvem som skal gjennomføre tiltakene • Når tiltakene skal evalueres	Styrer i samarbeid med ped.leder	
Foreldre til den/ de som blir utsatt for handlingene og den som utfører krenkende handlinger blir informert og tatt med på råd (situasjonsavhengig).	Styrer i samarbeid med ped.leder.	
Informasjon til personalet	Styrer i samarbeid med ped.leder	
Evaluering av tiltakene som er iverksatt etter samtaler og observasjon av barna. Samme dag, dagen etter og tett oppfølging neste uke. Deretter oppfølging ved behov.	De ansatte som står barna nærmest.	
Evaluering på avdelingsmøte etter 1-2 uker. Drøfte ev. nye eller endrede tiltak.	Ped.leder i samarbeid med øvrig personalet.	
Ny€ samtale® med foreldre/ barn etter behov.	Ped.leder.	
Jevnlig evalueringer til saken er løst. Minst en gang i måneden – oftere ved behov	Styrer og ped.leder – øvrig personalet. Foresatte/barn	

Vedlegg 2:

**MAL – TILTAKSPLAN VED MOBBING/KRENKENDE ATFERD UTFØRT MOT
BARN/AV BARN**

(Skal ligge i barnets mappe med kopi til foresatte, sammen med vedlegg 3)

Barnets navn: _____

	ANSVAR	GJENNOMFØRT
1. Hva skal tiltakene løse?		
2. Hvilke tiltak er planlagt?		
3. Når skal tiltakene gjennomføres?		
4. Hvem skal gjennomføre tiltakene?		
5. Når skal tiltakene evalueres?		

Vedlegg 3:

MAL - REFERAT FRA MØTE VED BEKYMRING FOR BARNETS BARNEHAGEMILJØ

(Skjemaet oppbevares i barnets mappe med kopi til foreldrene)

Møtedato: _____

Deltagere på møtet: _____

SAKSBEKRIVELSE	TILTAK/ EVALUERING	ANSVAR

Neste oppfølgingsmøte, dato/år: _____

Sted/dato: _____

Underskrift ped.leder

Underskrift styrer

Underskrift foresatte

Vedlegg 4:

**AKTIVITETSPLAN VED MOBBING/KRENKENDE ATFERD UTFØRT AV
ANSATT/STYRER – i hht. Barnehageloven § 43:**

Barnehagens navn: _____

TILTAK	ANSVAR	GJENNOMFØRT (Sign./dato)
1. Den som har observert eller observerer krenkende atferd informerer barnehagens styrer straks. Gjelder saken styrer, er det barnehageeier som skal informeres. Beskriv så konkret som mulig hva som har skjedd - den ansattes tolkning av situasjonen.	Den som observerer og oppdager at ansatt eller leder utfører krenkende atferd mot barn	
2. Samtale/møte med ansatt dersom saken gjelder en annen ansatt. Samtale med barnehageeier dersom saken gjelders tyrer. Den ansatte/styrer skal få tilbud om å ha med en tillitsperson i møtet.	Styrer Barnehageeier	
3. Lage en tiltaksplan (se mal vedlegg 5): Hvilke problemer tiltakene skal løse, hvilke tiltak barnehagen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som skal gjennomføre tiltakene, når tiltakene skal evalueres.	Styrer/barnehageeier	
4. Avhengig av hvor alvorlig saken er, vurdere å gi den ansatte/leder en skriftlig advarsel.	Styrer/barnehageeier	
5. Foresatte til den/de som blir utsatt for handlingene blir informert og tatt med på råd	Styrer/barnehageeier i samarbeid med pedagogisk leder	
6. Informasjon til personalet (ved behov).	Styrer/barnehageeier	
7. Evaluering av tiltakene som er iverksatt etter samtaler og observasjon av den ansatte/styrer. Deretter oppfølging ved behov.	Styrer/barnehageeier i samarbeid med pedagogisk leder	
8. Evaluering etter 1-2 uker. Drøfte eventuelle nye eller endrede tiltak.	Styrer/barnehageeier	
9. Ny(e) samtale(r) med ansatt/styrer ved behov.	Styrer/barnehageeier	

Vedlegg 5:

**MAL – TILTAKSPLAN VED MOBBING/KRENKENDE ATFERD UTFØRT AV
ANSATT/STYRER**

Barnehagens navn: _____

	Ansvar	Gjennomført (Sign./dato)
1. Hva skal tiltakene løse?		
2. Hvilke tiltak er planlagt?		
3. Når skal tiltakene gjennomføres?		
4. Hvem skal gjennomføre tiltakene?		
5. Når skal tiltakene evalueres?		

Vedlegg 6:

KARTLEGGING AV DE VOKSNES SAMSPILL/SAMHANDLING MED BARNA I BARNEHAGEN

Gjennomføres to ganger i barnehageåret og ved behov

SPØRSMÅL	Ja- alltid	Ja- ofte	Nei- sjelden	Nei- aldri	Tiltak og ansvar
Er voksne i vår barnehage anerkjennende og støttende i forhold til barns initiativ?					
Blir alle barn lagt merke til i like stor grad, uavhengig av atferd?					
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra oss voksne- mer enn andre barn? (Ta for dere alle barna)					
Kan en se at det har blitt et «mønster» i at voksne har lettere for å tro på noen barns forklaring på konflikter enn andre i gruppa?					
Er det noen barn i gruppa som vi voksne tar mer kontakt med- og finner på flere aktiviteter med enn andre barn? (Navn, følg opp)					
Er det noen barn i gruppa som vi voksne tar lite kontakt med- og sjelden tar initiativ til aktiviteter med? (Navn, følg opp)					
Har vi voksne større tålmodighet med enkelte barn i gruppa enn andre, når det gjelder å følge dem opp/ hjelpe dem? Blir noe barn raskere avbrutt/ avvist av oss voksne enn andre når de tar kontakt med oss? (Navn, følg opp)					
Klarer vi å involvere alle barna i fellesskapet- for eksempel i praten rundt bordet ved måltider? (Navn, følg opp)					

Vedlegg 7:

KARTLEGGING AV BARNEHAGEMILJØET

Gjennomføres to ganger i barnehageåret og ved behov

SPØRSMÅL	Ja- alltid	Ja- oftest	Nei- sjelden	Nei- aldri	Tiltak og ansvar
Er miljøet i vår barnehage preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?					
Er samspillet barna imellom preget av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?					
Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede?					